

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

prosinec 2015

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

prosincovým číslem završujeme čtvrtý kompletní ročník našeho časopisu. Jak už jsme několikrát zmiňovali, nejsme příliš velcí příznivci bilancování, proto s tím ani teď nebudeme začínat. Vystačíme si s obligátním - „pokračujeme dál“! Tím samozřejmě

Z obsahu tohoto čísla:

Tradiční odrůdy ovocných stromů....	2
Soutěž „Jihočeská ratolest“ dostala..	3
Biologicky hodnotné lokality.....	4
Zimní příkrmování ptactva.....	4
Maximum možného.....	5
Lasice kolčava a obytné domy.....	6
Transfer měkkýšů na Otavě.....	7
Borovice limba z Horažďovic.....	8
Veget na pokračování – 46. díl.....	8
Vyučovat matematiku nebo češtinu.	9
Večer s dokumentem – 22. díl.....	10
Když se řekne ježek.....	12
Přírodovědec P. Augustin Kubeš.....	13
„...Dnes všecy struny v srdci znějí..“	15
Jiří Hanzelka: „O toleranci“	16
„Návod na přežití pro muže“	17
Česká kuchyně.....	17
Vánoční recepty bez živočišných.....	18
Výhled do roku 2016.....	19

nechceme tvrdit, že vše zůstane při starém. Stejně tak jako my všichni, i Kompost se neustále vyvíjí. Věříme, že stále k lepšímu. Za čtyři roky vám poodhalil některá méně známá témata i mnohdy skryté souvislosti. Jelikož se toho děje

v oblasti přírodovědy a ochrany přírody ve spojení s naším regionem víc než dost, Kompost tu bude nadále zejména proto, aby vás o těchto věcech co možná nejpřesněji informoval. Snažíme se o to, aby každé číslo nabízelo maximum pozitivních příkladů nebo návrhů řešení, aby nepříjemné zprávy byly vyvážené těmi dobrými a aby každé číslo představovalo možnost změny k lepšímu.

Můžeme s klidným svědomím říct, že prosincové číslo je takovým příkladem. Přináší zhodnocení několika akcí a projektů, které považujeme za všeobecně přínosné a poskytující řešení problému. Kromě úspěšného transferu měkkýšů na řece Otavě nebo unikátního přehledu přírodovědně významných lokalit v katastru Strakonice se podíváme i na druhý konec republiky a dozvíme se, jak tamní aktivisté z řad široké veřejnosti dospěli kompromisu v uvažované likvidaci několika hodnotných alejí.

Budeme se těšit, že i rok příští bude přinášet mnoho takových pozitivně laděných zpráv, váš Kompost.

Foto Břetislav Kocek

Tradiční odrůdy ovocných stromů - jak je využijeme v současnosti?

Dne 21. 10. 2015 se konala v rámci „Zelených otazníků“ pořádaných Ing. Janem Jurášem přednáška Ing. Zdeňka Buzka s názvem „Tradiční odrůdy ovocných stromů - jak je využijeme v současnosti?“ V průběhu prezentace došlo kromě věcí obecných na věci týkající se samotných odrůd a také na to, kde se zmíněné stromy a často v jakém počtu vyskytují. Jednotlivé odrůdy byly velice přesně popsány, a to nejen co se dotýkalo stromového růstu, ale i kvality a kvantity ovoce. Hodnocení ovoce zobrazované na promítacím plátně připomínalo práci degustérů vína, a jak jsme se mohli na konci přednášky přesvědčit z praktických ukázek plodů a jejich ochutnávky, popis byl vsutku barvitý a přesný. Vylíčení obsahu celé přednášky by se rovnalo okopírování celé prezentace, což by asi překročilo rámec Kompostu. Proto jsem se svolením přednášejícího udělal z popisovaných druhů ovoce, kdy se jednalo o jablka a hrušky, stručný výpis, který zde předkládám.

Seznam odrůd jablek: Antonovka, Astrachán bílý, Banánové zimní, Baumannova reneta, Boskopské, Car Alexandr, Coxova reneta, Croncelské, Červený hranáč, Česká pochoutka, České růžové, Čistecké lahůdkové, Daňkovo, Gascoygneho šarlatové, Gdaňský hranáč, Gráfstýnské červené, Hájkova muškátová reneta, Hedvábné červené letní, Chodské, Jadernička moravská, James Grive, Jonathan, Kalvil adeslebenský, Kalvil červený podzimní, Kalvil podzimní bílý, Kanadská reneta kmínová, Kardinál žíhaný – šálové, Kožená reneta zimní, Lebelovo, Libernáč sloupenský, Lord Lambourne, Malinové holovouské, Malinové podzimní (letní), Malinové Vrchlického, Matčino, Miletův řehtáč, Míšeňské české, Ontario, Oranienské, Panenské české, Ribstonské, Řehtáč královský, Řehtáč soudkovitý, Signe Tillisch, Smiřické vzácné, Strýmka, Studničné, Sudetská reneta, Šampaňská reneta – Syreček, Vejlímek červený, Wagnerovo, Wealthy, Zlatá parména, Zvonkové.

Foto -jj-

Seznam odrůd hrušek: Amanliská, Ananas du Perche, Anglická begamotka, Avranšská, Boscova lahvice, Clappova máslovka, Děkanka šedá podzimní, Giffardova, Hájenka, Hardyho máslovka, Hruškojeřáb - Tatarova hrušeň, Charneuská, Jakubka česká, Kongresovka, Koporečka, Kozačka šuttgardská, Krvavka velká, Křivice, Limetková – semenáč, Madame favre, Madame Verté, Merodova, Místní odrůda z Mladovožicka, Muškatelka šedá, Muškatelka turecká, Pařížanka, Poiteau-ova, Pstružka, Solanka, Sterkmansova máslovka, Šídlenska, Špinka - šedá letní, Windsorská, Zelinka chlu-mecká.

Již z přiloženého seznamu je vidět, že přednáška přinesla mnoho informací o ovoci v naší krajině. Je škoda, že účast na ní nebyla taková, jako bývá na akcích, kde se něco dává nebo je vytýčen nějaký turistický cíl. Ale možná o to byla komornější, byl zde prostor na zvědavé dotazy a s tím spojenou prohlídku a ochutnávku ovoce, které přednášející přivezl.

Stará jablň u PP Sedlina při Rovné, foto -vh-

Domnívám se, že pojem tradiční, potažmo staré ovocné odrůdy je pro mnoho lidí neuchopitelný. V některých zdrojích se ve vztahu ke starým odrůdám mluví o odrůdách vzniklých před rokem 1945. A proto je v tomto článku uveden seznam plodů, resp. odrůd, které je možno za tyto odrůdy považovat. Ostatně seznam je porovnatelný se seznamy jiných pomologů. Tím mírně poukazuji na skutečnost, že mnohde některé z popisovaných odrůd rostou či přežívají v zahradách, při cestách nebo ojedinele v krajině a může být otázkou času, kdy zmizí úplně. Novodobí krajinní myslitelé, vybavení motorovou pilou, jsou někdy až příliš rázní, aniž by zjistili, co vlastně kácejí. A že onen zbídačený, ořezávaný, osekávaný a u cest zasolovaný strom by na jiném stanovišti byl možná stromem s chutnými plody. Přitom se jedná často o odrůdy, které nejsou samostojné, ale posloužily k vyšlechtění odrůd jiných, které přinesly zlepšení kvality ovoce nebo skončily na slepé pomologické koleji. Ale to se stává. Také je možno mírně nahlédnout pod pokličku státní odrůdové knihy pod [tímto odkazem](#) a podívat se, jaké odrůdy ovo-

ce jsou zapsány v těchto časech.

Případného čtenáře, pěstitele ovoce, ovocnáře či zahrádkáře nabádám k pozastavení se při zamýšleném odstranění stromu a prohlédnutí tohoto seznamu. „Biologický materiál“, genofond se totiž obnovuje velice špatně na rozdíl od staveb nebo architektonických prvků. Odstraněním několika stromů můžeme do budoucna dosti ztratit. Pokud se pokácení jeví jako nezbytné a odrůdu v popisovaném seznamu najdete, zkuste kontaktovat nějakého známého zahrádkáře, ovocnáře nebo v nouzi odbor životního prostředí, zda by nebylo vhodné z dotčeného stromu vzít rouby a odrůdu tak zachovat. O rozdílu kvality ovoce vypěstovaného na vlastní zahradě nebo někde v krajině ve srovnání s ovocem z obchodních řetězců je asi pro informované lidi zbytečné psát. Pokud máte v rodině alergika, zeptejte se jej, jak mu někdy po požití jakoby vymalovaného a často (zejména v zimě) odněkud dovezeného ovoce je. O tom, že ovoce tradičních odrůd je chutné, vizuálně pěkné a mnohdy dlouho skladovatelné, se přesvědčili asi všichni účastníci přednášky.

Závěrem si lze jen přát, aby podobných akcí bylo více, neboť tudy vede cesta k uvědomění si věcí, které se dějí v polokulturní, námi přizpůsobené a obhospodařované přírodě, mimo naše zateplené domácnosti. K uvědomění si práce našich předků, kterou často jakoby házíme do koše nebo do kamen. A to možná v tom lepším případě. **-vh-**

Soutěž „Jihočeská ratolest“ dostala k 5. narozeninám rekordní počet přihlášených projektů

V letošním ročníku Jihočeské ratolesti se soutěžilo ve čtyřech zavedených kategoriích pro obce, školy a školky, neziskové subjekty a vysokoškolské studenty. Celkem bylo přihlášeno 29 projektů a vysokoškolských prací s přínosem pro ochranu přírody a životního prostředí či environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu. „I v letošním ročníku byly zejména ve školní kategorii, ale i v rámci obecních a neziskových projektů bohatě zastoupeny nové přístupy k zakládání městské zeleně a téma přírodních zahrad“, rozebírá tento ročník soutěže po obsahové stránce její organizátorka Simona Šafarčíková.

Mezi obcemi, svazy obcí a mikroregiony zvítězilo město Strakonice s pokračováním projektu „Zahradou poznání“, který představuje několikaletý seriál využívající pro environmentální osvětu veřejnosti o krajině a přírodě v dílech slavných autorů spjatých s oblastí Prácheňska. Po pilotním ročníku „Putování románovou krajinou“ se Strakonice do soutěže přihlásily a vyhrály s částmi cyklu „Putování básnickou krajinou 2014“ a „Putování malovanou krajinou 2015“.

Vítězství v kategorii pro školy a školky získalo Česko-anglické gymnázium z Českých Budějovic s projektem „Aby se mu lépe vedlo...“, který se zabýval ochranou Dobrovodského potoka, monitorováním kvality vody v něm i osvětou a prací s veřejností. „Letos byly projekty školní kategorie neobyčejně vyrovnané. I tak skvělé a nové projekty jako například lesní dny v MŠ Jarošov nad Nežárkou inspirované koncepcí lesních mateřských škol nebo tvorba medonosného valu v Habermannově sadu v Boršově nad Vltavou žáky z česko-budějovického gymnázia Jírovcova skončily za umístěnými projekty. Porota se proto dohodla, že všem zúčastněným udělí ocenění“, dodává k situaci v kategorii škol a školek organizátorka soutěže.

Foto archiv spolku Krasec

Na prvním místě mezi neziskovými subjekty se umístilo Občanské sdružení pro rodinu, tradici a budoucnost s revitalizačním projektem „Přírodní park lom ‚Svatá Anna‘ s naučnou stezkou“. Díky revitalizaci opuštěného lomu v Táboře pod vrcholem Měšického vrchu ožilo biologicky cenné území s polostepními trávníky, skalními stěnami, mokřady i vodními plochami, které obývá bohatá květena i fauna. Nadto vznikl atraktivní veřejný prostor na okraji nové zástavby, kde se mohou potkávat místní lidé při nejrůznějších akcích.

V rámci čtvrté kategorie vymezené pro bakalářské a magisterské práce získala první místo Dagmar Hucková se svou bakalářskou prací. Studentka Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity se ve své studii věnuje genetické struktuře populací lipa na podhorního v českých řekách, které jsou rybářsky obhospodařované. Její výsledky upozorňují, že intenzivní rybářské obhospodařování zapříčiňuje pokles původní genetické variability, což se obecně výrazně podílí na poklesu stavu populací lososovitých ryb.

Vítězové i předkladatelé projektů umístěných na druhých a třetích místech jednotlivých kategorií převzali ceny z rukou předsedy spolku Krasec Petra Kurze a poskytovatelů záštity nad soutěží, tj. radní Jihočeského kraje pro oblast životního prostředí a lesnictví Ing. Hany Rodinové, Ph.D. a rektora Jihočeské univerzity prof. RNDr. Libora Grubhoffera, CSc. Jednalo se o finanční odměny ve výši 7000, 5000, nebo 3000 Kč, certifikát a pestrý balíček regionálních výrobků. Přehled všech oceněných projektů včetně anotací a kontaktů na jejich předkladatele je vystaven [zde](#).

Tisková zpráva spolku Krasec (redakčně upraveno)

Překopávky

Biologicky hodnotné lokality v katastru Strakonice

Jednou z dlouhodobějších aktivit ZO ČSOP Strakonice v roce 2015 bylo připomínkování Územního plánu města Strakonice. Vyjadřovali jsme se ke změnám, které se dotknou konkrétních pozemků nebo při kterých dojde ke změnám ve funkčním využití ploch, ale také ve všeobecné rovině ke koncepčním změnám z dlouhodobého hlediska, které mohou mít dopady např. na prostupnost krajiny, migrační trasy zvěře, vodní režim nebo by mohly mít negativní vliv na lokality s doloženým

výskytem vzácnějších druhů zvířat nebo cenných prvků biodiverzity.

Součástí našeho vyjádření bylo i vypracování unikátního přehledu biologicky významných lokalit v katastru Strakonice Ing. Vilémem Hrdličkou. Jedná se o souhrn po dlouhá léta shromažďovaných podkladů k biotě na mnoha známých i méně známých místech našeho města. Zmiňovanou výjimečnost spatřuji především ve spojení místopisu na velmi podrobné úrovni a konkrétních nálezů vzácných nebo chráněných druhů. Také však v náznakovém napojení na ostatní vědní obory (historii, architekturu a archeologii), což poukazuje na určitou nutnost posuzovat některé prvky v širších souvislostech. Těžko domýšlet, jak nákladná a náročná by byla podobná práce prováděná oficiální cestou - formou placeného biologického průzkumu na celém území Strakonice a okolí. I když se zcela jistě nejedná o kompletní přehled, to podstatné je zachyceno. Teď už záleží na dotčených

Foto -jj-

osobách, které mají rozhodovací právo při přeměnách jednotlivých ploch, zda tuto rukověť a informace v ní zachycené budou respektovat, či nikoli. Pro všechny ostatní může být zdrojem zajímavých informací, které nejsou běžně v takové formě dostupné. Může inspirovat, podpořit naši touhu poznat místa kolem nás, která jsme možná dosud považovali za obyčejná, a motivovat nás k jejich ochraně v případě jejich ohrožení.

Záměrně nerozebírám ani v příkladech jednotlivá místa - jednak z důvodu jejich velkého množství, jednak proto, že zvítězí vaše přirozená zvědavost a místa si v [textu](#) i ve [virtuální mapě](#) projdete sami. Pro jakékoli dotazy, spolupráci při mapování, uplatňování nebo šíření podkladů prosím kontaktujte autora materiálu na mailové adrese v.hrdlicka93@gmail.com. -jj-

Zimní přikrmování ptactva

S nadcházející zimou se množí dotazy související s přikrmováním ptactva poblíž našich obydlí. Zeptali jsme se ornitologa RNDr. Jiřího Pykala.

V jakém ročním období bychom měli ptáky přikrmovat?

Nejdůležitější je přikrmovat ptáky v době, kdy mají nouzi o potravu a zároveň vysoký výdej energie, tj. v zimě za mrazů a sněhové pokrývky. Je možné samozřejmě přikrmovat po celé zimní období, pokud chcete ptáky přilákat do vaší blízkosti a mít možnost je pozorovat, rozhodně ale nedoporučuji přikrmovat ptáky ve vegetační sezoně, tj. od jara do podzimu.

Je pravda, že pokud už se rozhodneme krmit, měli bychom to dělat nepřerušovaně?

Je vhodnější krmit od začátku přikrmování pravidelně v malých dávkách, aby si ptáci zvykli na tento zdroj potravy, za mrazů a po napadnutí sněhu potom dávky zvýšit.

Co je pro přikrmování nejlepší, čím bychom naopak krmit neměli?

Nejvhodnější je přikrmovat olejnatými semeny s vysokým obsahem energie (slunečnice, řepka, lněné semínko, mák apod.), jádřem vlašských nebo lískových ořechů a nesolenými živočišnými tuky (sádlo, lůj). Vhodné jsou také ovesné vločky, pro některé druhy ptáků i ovoce a různé bobule (jablka, jeřabiny apod.). Naopak zcela nevhodné je krmení obsahující sůl (např. solené housky či rohlíky) a koření.

Kde seženeme vhodné krmivo ve Strakonících?

Obecně se dá říci, že vhodné krmivo se dá sehnat v prodejnách chovatelských potřeb, příp. zahrádkářských potřeb.

Jakou zvolit konstrukci krmítka, pokud ho budeme chtít sestavit sami?

Na velikosti či typu krmítka příliš nezáleží. Nejobvyklejší je krmítko ze dřeva, které by mělo mít především důkladnou stříšku, chránící krmivo před deštěm a sněhem, a nízké „zábradlí“, zabraňující rozfoukání krmiva větrem.

Kde se dá koupit krmítko již hotové?

Hotová krmítka je dnes běžně možné zakoupit v hobby marketech i v některých prodejnách zahrádkářských nebo chovatelských potřeb.

Kam ho nejlépe umístit na zahradě?

Krmítko by mělo být umístěno na klidné místo, kde nebudou ptáci často vyrušováni, pokud možno v závětrí a zároveň tam, kde budou mít dostatečný přehled o blížících se predátorech (nejčastější je kočka nebo krahujec) a možnost bezpečného úniku. Krmítko by mělo být umístěno na kůl do výšky asi 1,5 metru. Vhodné je, aby bylo na dohled z okna, abyste měli přehled o tom, které druhy ptáků jej navštěvují a zda nejsou často ohrožováni predátory.

Pokud bydlíme v paneláku, jaké jsou možnosti?

Malé krmítko je možné umístit i na balkon nebo na okenní parapet. Podle mých zkušeností si ptáci zvyknou zaletovat na krmítko i do vyšších pater panelových domů, pokud je potrava pravidelně doplňována.

Neovlivňuje přikrmování přirozené potravní chování ptáků?

Přikrmování samozřejmě do jisté míry přirozené chování ptáků ovlivňuje. Proto by se nemělo množství předkládané potravy přehánět. Na druhé straně za silných mrazů a vysoké sněhové pokrývky hrozí, že mnozí ptáci nenajdou dostatek přirozené potravy a zahynou vyčerpáním. Za tuhých zim byla zjištěna výrazně zvýšená úmrtnost některých druhů ptáků. Přikrmování má proto největší význam za takovýchto extrémních podmínek.

O přikrmování se dočtete také v Kompostu [č. 12/2012](#) a [1/2013](#).

Foto Andrea Sedláčková

Maximum možného

Tisková zpráva iniciativy „Zachraňme aleje“, která se zasazovala o zachování stromů podél několika dopravních komunikací na Frýdlantsku. Kauza nakonec skončila kompromisním řešením. Více se o ní dočtete [zde](#) nebo [zde](#).

Dohodou skončilo na konci října jednání pracovní skupiny k alejím na Frýdlantsku. Byly uchovány téměř všechny aleje – kolem Kunratic (tu již zachránil starosta Milan Gotz), z Dolní Řasnice k novoměstské silnici, z Nového Města k Horní Řasnici, krátká lipová alej v novoměstské Celní ulici i ovocná alej nad Srbskou. K tomu bylo uchováno i mnoho samostatně stojících stromů podél všech silnic. U těchto silnic budou káceny zejména stromy v lesních úsecích, kde nemají takovou krajinnotvornou hodnotu, stromy ve špatném zdravotním stavu, stromy u mostů a propustků, které by padly za oběť výkopovým pracem a také některé stromy, které zasahují do silnic z hlediska bezpečnosti nebo nadzvedávání asfaltu. Nikde nejde o souvislé kácené aleje, vždy se jedná o jednotlivé stromy, kterých je sice škoda, ale jejich pokácením se nezmění krajinný ráz Frýdlantska.

Jedinou výjimkou je nejdiskutovanější alej z Raspenavy ke Krásnému Lesu. Tato alej bude nakonec pokácena a na jejím místě bude vysazena alej nová, v první fázi jednostranná. Důvodů pro toto řešení je více: Pro zachování této aleje iniciativa vnímala nejmenší podporu veřejnosti, řada lidí vyjádřila podporu záchraně alejí s výjimkou této. Silnice je reálně nejvíce vytížena ze všech řešených silnic, a přitom je druhá nejužší. Stromy v této aleji jsou na hranici životnosti jednak vzhledem k věku a jednak v důsledku častých poškození projíždějícími auty i zimní údržbou včetně solení. Šanci vydržet déle než 10 let má podle odborného posouzení AOPK v této aleji pouze část stromů.

Iniciativa se snažila o několik variantních řešení, která spočívala ve vytvoření druhého pruhu a tedy dvou paralelních úzkých jednosměrek nebo v jednostranném zachování aleje, přičemž na druhé straně by byla silnice rozšířena a v bezpečné vzdálenosti od silnice by proběhla náhradní výsadba. Všechna řešení však narazila nikoli na neochotu investora, ale na jeho finanční a majetkové možnosti. Ukázalo se, že variantní řešení by bylo dražší, než jaký rozpočet má kraj k dispozici, a potřebná šířka záboru zemědělské půdy by vyžadovala odkoupení takového pruhu, který vlastníci nechtěli umožnit. Iniciativa pochopila, že KÚ má v této situaci velmi omezený prostor pro manévrování a nechtěla po KÚ nemožné, jen maximum možného. Už od počátku iniciativa dávala najevo ochotu domluvit se takovým způsobem, aby bylo zachováno co nejvíce stromů a silnice se přitom mohly rekonstruovat. V tom duchu byla koncipována i petice. Nebylo cílem iniciativy projekt rekonstrukce silnic na Frýdlantsku shodit ze stolu, pouze ho vylepšit.

Ukázalo se, že na čtyřech z pěti úseků tohoto cíle bylo možno dosáhnout při zachování alejí. U pátého úseku to bohužel možné nebylo. Tato raspenavská „Kočárová alej“ byla přitom už začátkem září navržena do soutěže „Alej roku“. Stala se zároveň jakýmsi symbolem boje o záchranu alejí. Pomyslnou vlajkovou lodí iniciativy „Zachraňme aleje“. Tato vlajková loď však půjde ke dnu, poté co ochránila lodě za sebou, které i díky ní přežijí. Nepíše se to snadno, a tak by asi bylo na místě vzdát této aleji úctu alespoň tím, že jí pošleme svůj hlas do zmíněné soutěže „Alej roku“. Mohl by to být výraz poděkování za to, že tu s námi 145 let byla, že dávala stín našim krokům i krásu naší krajiny. Bylo by to důstojné rozloučení s těmito 185 krásnými, majestátními jasaný, které tu za nás dýchaly, dávaly nám kyslík a pohlcovaly oxid uhličitý, prach a kouř z našich aut... Svůj hlas této aleji můžete dát [zde](#).

Tato alej však neodejde bez náhrady. Na jejím místě se KÚ po složitých jednáních s vlastníky podařilo najít místo pro zatím alespoň jednostrannou výsadbu aleje nové. Přitom sám pan radní pro dopravu vyjádřil naději, že snad se i situace na druhé straně časem změní natolik, že i tam by bylo možné vysázet stromořadí.

Foto Aneta Daňková

Na jednání pracovní skupiny bylo domluveno také to, že stromy, které u komunikací zůstanou (a je jich celkem 330), budou během stavby ochraňovány tak, aby jim nehrozilo nebezpečí ani od pohybu stavebních strojů ani při výkopových pracích. Naopak stromy, které budou pokáceny (a těch bude celkem 500) budou v dalších cca 3 letech nahrazeny novou výsadbou v trojnásobném množství. Vysazeno bude tedy 1500 mladých stromků, které se vrátí jednak do míst, z nichž budou ty současné vykáceny, jednak do jiných dožívajících alejí podél silnic, které tak budou vhodnou podsadbou postupně obnoveny, čímž se dosáhne žádoucí kontinuity krajinného rázu. Přesná místa budou vytipována před dalším jednáním pracovní skupiny.

Frýdlantsko tak má velkou naději zůstat krajinou alejí, ať už těch starých, tvořených mohutnými stromy, nebo těch mladých, z nichž budou mít radost naši potomci. Pracovní skupina se totiž shodla i na potřebě koncepčního zpracování tématu alejí na Frýdlantsku, takže další přidanou hodnotou bude zpracovaná koncepce uchování, údržby a obnovy alejí.

Neméně podstatným výsledkem je však i mezilidská rovina. To, co začalo vzájemnou nedůvěrou a přetahováním, končí smírem, vzájemným pochopením a společnou prací pro uchování a obnovu alejí. Místem, kde se nyní dosažená dohoda stvrdí, je jednání zastupitelstva Libereckého kraje, které by mělo přijmout usnesení zavazující k výsadbě alejí na Frýdlantsku. Tam chceme také odevzdat petiční archy. Pod peticí „Zachraňme aleje“ je k dnešnímu dni podepsáno 2000 lidí. Děkujeme všem, kteří tak dali svůj hlas stromům, jež díky tomu bylo slyšet. Do poloviny listopadu bylo možné svým podpisem podpořit vzniklou dohodu a zastupitelstvo Libereckého kraje k převzetí závazku k výsadbě 1500 stromů do alejí. A samozřejmě je také možné podpořit zmíněnou „Kočárovou alej“ v soutěži „Alej roku“ a alespoň symbolicky tak uctít její hodnotu a důstojně se s ní rozloučit. Toto rozloučení i přímo na místě s kulturním programem připravujeme... **Zbyněk Vlček**

Lasice kolčava a obytné domy

Když jde člověk městem, je škoda se zaměřovat pouze na sledování výkladních skříní nebo kolemjdoucích známých. Duševní povyražení mohou poskytnut i události pranepatrné, které většina lidí přejde jen tak. Není to tak dávno, co jsem při své cestě mezi domy mezi Bezděkovskou a Školní ulicí spatřil u keřů podivný pohyb a rozrušení drobného ptactva - povětšinou sýkor koňader, modřinek, drobných čížků lesních, mírně obtloustlých vrabců domácích a zvonků zelených.

Zmiňované ptactvo se chovalo jako hejno výrostků, drze si poskakovalo po chodníku bez ohledu na mou přítomnost. Tu na zem, tu zase do větviček křovin. Jen pod ty větvičky se neodvážilo. Všechno hezky přehledně, drze a hravě. Až po několika minutách pozorování jsem poznal příčinu toho reje. Byla jím lasice kolčava (*Mustela nivalis*). Zničehonic se rychle objevila pod keři, aby stejně rychle zmizela v jiných o kus dále. Dostatek světla, neostražití živočichové, to je výzva, která se neopakuje každý den. A tak jsem si počkal. Výsledek mého čekání je patrný v obrazové příloze článku. O životě lasice kolčavy vám psát nebudu. To si najdete sami. Důležitější je to, že výše uvedené ptactvo dokázalo spojit své síly a zmíněného predátora pěkně provokovat a možná také držet dále od sebe. Rozhodně byla patrná komunikace mezi jednotlivými druhy ptactva. Nejsrdnatěji si vedli zmiňovaní vrabci domácí, kteří se odvážili do těsné blízkosti lasice a počínali si jak u pekáče se zrním. A jak to vše dopadlo? Lasice kroužila pod keři v okruhu cca 20 metrů a nakonec se dlouho nevyonořila. Už jsem přestával doufat v nějaké bližší setkání a najednou vyběhla poblíž obytného domu, nahlédla do přízemního okna a zase zmizela. Objevila se po chvíli a v tlamičce si nesla nějakou myš, s kterou zaběhla pod chodníček u paty

domu a pak se již neukázala. Od té doby, když jdu okolo toho domu, vím, kam se podívat jakoby navíc.

Snad ještě k chování lidí: domníval jsem se, že výskyt něčeho tak zajímavého, navíc chlupatého a neuvěřitelně zvědavého (na mé mlaskání a pískání se lasice občas objevila zpoza křovin), někoho z hojných kolemjdoucích zaujme. Opak byl pravdou. Budu se nad sebou asi muset zamyslet, zda nevybočuji z pomyslné společenské řady. Otázka je, proč vlastně lidé jezdí do zoologických zahrad, když je mají často pod okny? V tomto případě doslovně.

Z mých zkušeností - není to mé první setkání s lasicí ve městě Strakonících. Před několika dny před tímto pozorováním jsem ji viděl v kempu na Podskalí. Je dravcem běžným ke spatření, jak přebíhá přes silnici v okolní krajině. Jen se dívat. Z pozice lasicovitých šelem je to čtvrtý druh, který ve Strakonících žije. Snad pro dokreslení: přímo v našem městě a okolí je možno zejména v noci pozorovat živou a často ráno nalézt přejetou kunu skalní (*Martes fiona*). V okolí města (např. v PP Tůně u Hajské) je k vidění lasice hranostaj (*Mustela erminea*) a z těch drobných zástupců je to právě lasice kolčava. Na Podskalí, u Staré řeky a podle sdělení rybářů u Blatského rybníka bychom se mohli setkat s vydrou říční (*Lutra lutra*). Norka amerického (*Neovison vison*) pozorovaného na Podskalí z této skupiny jakožto druh nepůvodní vyjímám. -vh-

Lasice kolčava, bytem v Bezděkovské ulici ve Strakonících, foto -vh-

Transfer měkkýšů na Otavě (příklad dobré praxe)

Moc rádi se zmiňujeme o událostech z oblasti ochrany přírody, které proběhly bez větších komplikací, vyústily v dobře viditelný výsledek a namísto přetahování o pravdu dvou názorově rozpolcených stran nějakého konfliktu byly ukázkou možné konstruktivní spolupráce všech zúčastněných subjektů. Takovým příkladem pro nás byl transfer měkkýšů (zejména škeblí říčních) na strakonickém Podskalí. Naše organizace (ZO ČSOP Strakonice) se na základě zasílaných oznámení stala na začátku října účastníkem správního řízení, které bylo vyhlášeno z důvodu požadavku státního podniku Povodí Vltavy na odtěžení naplavených sedimentů vzniklých kolem ostrova na strakonickém Podskalí při povodních 2013. Důvodem proběhnutí této události v režimu správního řízení byl zejména výskyt kriticky ohrožené mihule potoční, který byl v lokalitě potvrzen pozorováním Ing. Viléma Hrdličky (více v [Kompostu č. 10/2013](#)). Té se mohla plánovaná těžba dotknout, neboť měla probíhat v blízkosti místa jejího výskytu. Dalším důvodem bylo snížení hladiny řeky Otavy v oblasti nad Pětikolským jezem, které by odkrylo část břehů a dna a mohlo způsobit uvíznutí většího množství dalších živočichů - zejména škeblí říčních. Z vlastních zkušeností víme, že stav, kdy se na správném postupu takového zásahu dohodne orgán ochrany přírody, investor a zájmový

spolek, je v jiných končinách naší země těžce dosažitelný ideál. Na řece Vltavě v Praze nebo velkých přehradách jsou hladiny mnohdy snižovány bez předchozí domluvy, na řádově větších plochách a úsecích, prudce nebo v naprosto nevhodných částech roku s teplým počasím. Záchraný transfer je pak svoláván operativně narychlo a hrstka dobrovolníků pak může být také pouze přihlížejícím hromadného úhynu zvířat.

Zásah Povodí Vltavy do koryta a hladiny řeky Otavy probíhal od počátku otevřenou spoluprací a snahou o maximální respektování předmětů ochrany přírody. V polovině října bylo započato snižování hladiny přibližně o 5 cm denně. To je rychlost, při které je většina živočichů sama schopna bez problémů ustupovat do větších hloubek. Pozornost jsme věnovali zejména prostoru mezi hrází a ostrovem na Zadním Podskalí, kde se s klesající hladinou začalo obnažovat říční dno. Samotný transfer měkkýšů začal v pondělí 19. října, kdy nad hladinu vystoupily i

Řeka Otava pod hrází na Zadním Podskalí a škeble říční, foto -jj-

bahnité sedimenty při levém břehu říčního ramene u cyklostezky. Z této lokality bylo po tři dny dobrovolníky přenášeno po cca 50 škeblích říčních denně. Po předchozí domluvě byla pracovníky Povodí Vltavy vytvořena v ústí ramene z nánosů dočasná hrázka, která hladinu nad ní částečně přizvedla, což celkovou situaci zlepšilo. Transfer byl ukončen v neděli 25. října. Celkem bylo do větší hloubky přeneseno 174 škeblí říčních, v šesti případech se pravděpodobně jednalo o obtížně určitelnou škebli rybníční. Přenášeny byly také menší

druhy vodních měkkýšů - uchatky nadmuté aj. Do akce se za týden zapojilo šest dobrovolníků z řad členů naší organizace i nečlenů, kteří se neobávali místy hlubokého bahna a chladné vody. Kromě nich patří poděkování také pracovníkům Povodí Vltavy (Ing. Jiří Nevoral a Ing. Jan Marčan) a OŽP Strakonice (Ing. Ondřej Feit), kteří svým přístupem umožnili průběh prací a transferu bez komplikací a bez zpozorovaných ztrát na zvířecích životech. *-jj-*

Borovice limba z Horažďovic

O borovicích – lesní, černé a vejmutovce psal pan Ing. Vilém Hrdlička již v [Kompostu č. 12/2012](#). Chtěla bych zmínit ještě jednu borovici, která se moc často nepěstuje a kterou jsem ve Strakonících zatím nenašla. Borovice limba (*Pinus cembra*) je vysoká většinou 10 – 20 m a je to původně horský strom z Alp a Karpat. Stejně jako borovice vejmutovka má jehlice ve svazečcích po pěti, ale tyto tmavě zelené jehlice 5 - 12 cm dlouhé nejsou jemné jako u vejmutovky. Měly by být na okraji jemně pilovité až ostnitě. Zajímavé jsou šišky – tupě vejčité až kulovité, vzpřímené, 5 – 8 cm velké, ve zralosti hnědé. Velká (8 – 10 mm) tmavohnědá semena bez křídel jsou jedlá. Borovice limba roste v Horažďovicích v jedné soukromé zahradě v Palackého ulici. Podle současných majitelů zahrady je strom určitě starý minimálně 50 let. *Eva Legátová*

Použitá literatura:

VĚTVIČKA, V.: Evropské stromy, Aventinum, Praha, 1999.

Foto Josef Legát

Veget na pokračování – 46. díl – Maso je zdraví škodlivé

Tedy abychom byli přesní - u červeného masa a veškerých masných výrobků byla prokázána spojitost se zvýšeným rizikem vzniku rakoviny. Pro část lidí pravděpodobně žádná novinka, část lidí se tomuto tvrzení zuby nehty brání. Ale hezky od začátku: v říjnu 2015 byla světovou zdravotnickou organizací (WHO) zveřejněna zpráva dokládající výše shrnuté závěry (originál [zde](#)). Jistě vás napadlo - "takových zpráv už tu bylo" nebo "každá říká něco jiného". K tomu malý dovětek: citovaná zpráva vychází z více než 800 odborných studií, zkoumajících dlouhodobý (někdy i více než dvacetiletý) vliv konzumace těchto potravin na zdraví velkých skupin obyvatel. V češtině jsou výsledky zprávy shrnuté např. [zde](#).

WHO zařadila dvě skupiny masa na seznam rakovinotvorných látek, a to konkrétně:

"Zpracované maso" - prokazatelně rakovinotvorné, jedná se o první nejvyšší kategorii nebezpečnosti. Do této kategorie spadá jakékoli maso, které bylo zpracováno za účelem zvýraznění chuti nebo trvanlivosti (uzením, solením, fermentováním, dochucováním a dalšími postupy) a je zařazeno mezi škodliviny, jakými jsou tabák nebo azbest. Do této skupiny patří kromě obligátních uzenin i např. masové konzervy nebo sušené maso.

Foto -jj-

"Červené maso" (maso krav, prasat, ovcí, telat, koz, koní atd.) - pravděpodobně rakovinotvorné (druhá nejvyšší kategorie nebezpečnosti). I když studie zkoumaly nejrůznější druhy rakoviny, jsou k dispozici i konkrétní výstupy. Např. upozornění, že při každodenní konzumaci pouhých 50 g zpracovaného masa denně vzrůstá pravděpodobnost kolorektálního karcinomu o 18 %. Studie dokládají také skutečnost, že s množstvím těchto potravin v našem jídelníčku rizika narůstají. Zpráva zveřejněná důvěryhodnou institucí, jakou WHO bezesporu je, za pár dní doslova obletěla svět. A reakce na ni na sebe nenechaly dlouho čekat. Zatímco představitelé živočišné výroby a masného průmyslu zprávu bagatelizují, zpochybňují nebo dokonce zesměšňují (což je pochopitelné, neboť je marketingově negativně ovlivňuje), mnoho odborníků na výživu poukazuje spíše na jiný fak: proč se s jejím zveřejněním čekalo tak dlouho, když výzkumy, které tyto výsledky potvrzují, už v jiné podobě existují od roku 2007? (Více [zde](#)). Tak či onak mohly výsledky dopadnout z pohledu milovníků masa ještě daleko hůře. Výzkumy totiž porovnávaly skupiny lidí s různou úrovní konzumace masa a problematických produktů. Kontrolní skupinou tak nebyli vegetariáni nebo vegané, ale pouze umírnění konzumenti masa. Pokud byla karcinogenita cigaret prokázána srovnáním kuřáků s nekuřáky, karcinogenita masných výrobků byla prokázána i pouhým srovnáním častých pojídačů těchto potravin s těmi méně častými. Více se dočtete např. [zde](#). Obrázek o závažnosti takových skutečností ať si každý vytvoří sám. Stejně tak o případných důsledcích, které vyvodí ti ke svému zdraví zodpovědnější z nás. Samotná zpráva nerozebírá konkrétní zásady ke snížení uvedených rizik. Možná pro-

to, že jsou více než logické. I když by mohly výsledky alibisticky svádět ke konzumaci ostatních druhů masa, je nejspíše jenom otázkou času, kdy se i ty objeví na podobném seznamu. Jak samotná čísla dokazují, řešení je možné hledat ve snížení osobní spotřeby masa celkově a úplném vynechání potravin nejrizikovějších.

Uvedené závěry jsou nepřímo statisticky dokazovány každoročně i v rámci České republiky. Ta patří v Evropě i celosvětově k zemím s nejvyšším výskytem rakoviny kolorekta (viz [zde](#)). Už při pohledu na samotnou mapu s frekvencí onemocnění ([zde](#)) nám musí být jasné, že souvislost s jídelníčkem je více než zřejmá. I když se velmi dlouhou dobu tradovalo a v některých kruzích možná stále ještě traduje, že rakovina je především otázkou dědičnosti, důležitost tohoto faktoru je u nejčastějších forem této nemoci spíše marginální. A to je dobrá zpráva na konec. Ve většině případů máme tuto nemoc ve svých rukou nebo obrazně řečeno na svém talíři. -jj-

Vyučovat matematiku nebo češtinu venku?

...Britská popularizátorka Juliet Robertson na „Semináři vzdělávání venku“ předvedla, že to je možné. Představte si, že Vaše dítě přijde domů ze školky nebo ze školy a s nadšením Vám hlásí: „už nemusíme sedět ve třídě, abychom se učili, jde to i venku!“ „To je divné“, pomyslíte si a vzápětí Vás napadá, co se asi Vaše dítě může v rámci školních osnov venku naučit? Možná Vás to opravdu překvapí, ale ve venkovním prostředí se kromě přírodovědných předmětů, kde bychom to předpokládali, dá vyučovat téměř cokoli.

O tom, že lze vyučovat například matematiku, cizí nebo český jazyk venku, přijela české pedagogy přesvědčit paní Juliet Robertson, světoznámá autorka popularizující venkovní vzdělávání předškoláků a žáků prvního stupně ZŠ ve Velké Británii, ale i v dalších zemích Evropy a jinde ve světě. Sérii „Seminářů vzdělávání venku“ s Juliet Robertson v České republice v průběhu listopadu pořádala střediska ekologické výchovy SEVER a Kaprálovův mlýn. V Plzeňském kraji přivítalo vzácné hosty paní Robertson a pana Michala Medka, vedoucího Kaprálova mlýna, nové pracoviště Domu dětí a mládeže v Horažďovicích: PROUD - Envicentrum Podbranský mlýn. Semináře v PROUDu se zúčastnili jak pedagogové z tradičních mateřských škol v regionu, tak ekopedagogové z lesních školek z Plzně či Českých Budějovic a v neposlední řadě také naše lektorky, které vedou zájmové kroužky a připravují výukové programy pro děti MŠ a žáky ZŠ i SŠ.

Paní Robertson seznámila účastníky s pozicí „výuky mimo školní lavice“ v osnovách Skotska, potažmo celé Británie, s vývojem tohoto oboru v posledních deseti letech a s trendy v dalších zemích světa. Představila model tzv. líného učitele

Účastníci semináře (Juliet Robertson první zleva), foto Eva Krajčová

(lazy teacher), který pouze zaměřuje pozornost žáků na jeden konkrétní motiv. Na tento motiv spolu s dětmi nahlíží z různých úhlů pohledů a perspektivy, ale do samotného procesu učení již nezahluje. Obyčejný klacík tedy například může představovat kouzelnickou hůlku, ukazovátko, žezlo, meč anebo i měřítko. V praktické části semináře J. Robertson ukázala možnosti využití venkovního prostředí pro vzdělávací aktivity při výuce jazyků, matematiky a přírodovědy, a nabídla řadu příkladů dobré praxe pro vzdělávání předškoláků a žáků prvního stupně ZŠ. „Děti ze všeho nejraději odhadují,“ říká Juliet Robertson a ihned vnáší motiv odhadu do výukové aktivity v matematice, kterou modifikuje na několik způsobů. Úkol pak může znít: „Kolik kroků musíš ujít k nejbližšímu stromu?“ Dětem potom nezbyvá nic snazšího než svůj prvotní odhad ověřit tím, že kroky prostě spočítají. Její snahou je zejména předávání inspirace a hlubší didaktické promyšlení vzdělávacích aktivit. „Už samotné počítání kroků rozvíjí u dětí koncentraci a vnímání prostoru. Důležité je, že děti se nesoustředí na matematiku jako takovou, ale úkol chápou jako hru a jen tak mimoděk se učí počítat,“ vysvětluje Juliet Robertson. Neméně zajímavé bylo samotné setkání lidí „z oboru“, kteří se o výuku venku zajímají a seminář jim tak umožnil vyměnit si zkušenosti či příklady dobré praxe. O pohoštění a technickou podporu akce se postaral tým PROUDu, po celou dobu bylo pro účastníky připraveno drobné občerstvení a nechyběl ani společný oběd.

Uspořádat v PROUDu tuto akci pro nás byla čest a jak setkání s paní Robertson, tak s panem Medkem, který ji doprovázel, byla vskutku inspirujícím zážitkem. Děkujeme také všem účastníkům za vytvoření příjemné atmosféry, která úroveň semináře jen podtrhla, a věříme, že také jim toto milé setkání mnohé přineslo.

Juliet Robertson (medailonek)

Paní Robertson se celoživotně zabývá vzděláváním ve venkovním prostředí a environmentální výchovou. Ve školství působí již 23 let a za tu dobu prošla pozice od třídní učitelky pro první stupeň po ředitelku vesnické i městské školy. Od roku 2007 vlastní firmu the Learning Star Company, kte-

PROUD
ENVICENTRUM PODBRANSKÝ MLÝN

rá pomáhá školám v Británii na míru upravovat jejich ŠVP, vytváří koncepce lesních mateřských škol a školních pozemků. Díky kvalitě svých seminářů, publikací a blogu se statisícovou návštěvností patří mezi světově nejvlivnější osoby v oboru výuky v přírodě pro první stupeň a předškoláky. Je autorkou knihy „Dirty Teaching“, která v roce 2014 kralovala britskému Amazonu v kategorii vzdělávání. Za svoji práci obdržela Juliet Robertson několik ocenění a přednášela v řadě zemí světa. Jako expertka se podílela na tvorbě klíčových kulikulárních dokumentů týkajících se výchovy a vzdělávání v přírodě ve Skotsku. **Mgr. Eva Krajšková, lektorka PROUDu, DDM Horažďovice**

Večer s dokumentem – 22. díl – Fórum ochrany přírody

Dnešní díl seriálu bude poněkud netradiční. Nenabídne jeden konkrétní dokument, jeho cílem bude seznámit vás s projektem „Fórum ochrany přírody“ (FOP), jehož jsou různorodé dokumentární materiály jedním z hlavních výstupů. Pokud jste o FOP doposud neslyšeli a zavítáte na jejich webovou prezentaci (www.forumochranyprirody.cz), dočtete se, že jde o: *svobodný myšlenkový prostor založený na aktivním přístupu, vzájemné toleranci a schopnosti účastníků shodnout se na konsensuálních výstupech. Fórum poskytuje prostor k diskusi, předávání poznatků a hledání řešení v různých aktivitách ochrany přírody. Zajišťuje svobodné vyjadřování názorů svých členů bez politických či institucionálních vlivů.*

Podstatnou částí projektu FOP a hlavní důvod, proč na něj upozorňuji v rámci tohoto seriálu, je databáze webinářů (webových seminářů), které pod touto platformou vznikly. Jsou shromažďovány na stránkách FOP ([zde](#)), naleznete je také na samostatném youtube kanálu [zde](#). Webináře představují moderní formu on-line komunikace a elektronického vzdělávání. Jedná se o zprostředkované tematické přednášky, většinou spojené i s doprovodnou powerpointovou prezentací. Tedy jedna z možností, jak se velmi efektivně (nejen) vzdělávat z pohodlí domova. Na stránkách je k dispozici celkem 35 zajímavých webinářů – některá témata jsme již na stránkách našeho časopisu otevřeli, k některým byste odbornou přednášku nebo informace hledali jenom velmi obtížně. Namátkou mohu jmenovat např. „Ochrana netopýrů v praxi“, „K čemu potřebujeme lesy ponechané samovolnému vývoji?“, „Průchodnost silnic a dálnic pro faunu“ nebo „Dopad managementu rybníků na biodiverzitu“. Věřím, že každý z vás si v široké nabídce vyhledá a zhlédne některý z nabízených okruhů nebo projde zajímavé materiály. Snad jedinou nevýhodou je u některých prezentací horší obrazová a zvuková kvalita, která trochu snižuje jinak obrovský význam popisovaného projektu. A pokud by vám to ještě nestačilo, od ledna se můžete pod hlavičkou FOP zapsat do jednoho nebo více bezplatných E-learningových kurzů, které se nově rozbíhají. Okruhy témat a další informace se dozvíte [zde](#). -jj-

Pozvánky - prosinec 2015

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Workshop výroby přírodní kosmetiky

Čtvrtek 3. 12., 17:00, pobočka ŠK Za Parkem (Husova 380)

Chcete se naučit vyrábět kosmetiku bez použití chemie? Chtěli byste své blízké potěšit originálním a šetrným dárkem nejen k Vánocům? Na přibližně tříhodinovém workshopu si vyslechnete něco málo z teorie výroby přírodní kosmetiky a vyrobíte si např. peelingové mýdlo, levandulové sáčky do prádla nebo koupelovou sůl. Lektorkou bude Ing. Alena Gajdušková, kterou znáte jako prodejkyň z farmářských trhů. Cena workshopu činí 200 Kč a je nutná závazná registrace a platba předem v Ekoporadně při ŠK (Husova 380), více info na jan.juras@knih-st.cz.

Kurz zdravého veg(etari)ánského vaření

Úterý 8. 12. - „Pokročilí“ a čtvrtek 10. 12. - „Začátečníci“. Od 18:00, cvičná kuchyňka ZŠ Povážská (Nad Školou 560)

Již pátý ročník úspěšných kurzů. Probíhají opět na ZŠ Povážská 1 x měsíčně do května, hlásit se je možné na každý zvlášť. „Začátečnické“ lekce jsou určeny pro ty, kteří kurzy v minulých letech nenavštěvovali. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují. Přijďte rozšířit své kulinářské obzory o potraviny a pokrmy z oblasti zdravé a bezmasé kuchyně. Kurzy budou doplněny teoretickým povídáním o surovinách a postupech zajímavých nejen pro vegetariánské vaření. Hlaste se na jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Obdobné kurzy probíhají také v Blatné, Volyni a Česticích (prosincové termíny viz [zde](#)).

Zelené otazníky - „Jak být ekologickým spotřebitelem?“

Středa 9. 12., 18:00 bývalý Baobab (Bavorova 20, Strakonice)

Jak nakupovat šetrně k životnímu prostředí a ke svému zdraví? Jak se chovat ekologicky v domácnosti? Jak se správně orientovat v ekoznačení? Nejen na tyto otázky se pokusí odpovědět **Ing. Jan Juráš** z Ekoporadny při Šmidingerově knihovně.

Materiální sbírka pro azyl Sirius

Pátý ročník sbírky pro dobrovolnický azyl Sirius v Záhoří u Písku probíhá do 13. 12. Opět shromažďujeme psí a kočičí krmivo všeho druhu, textilie, hrnce, kočkolit atd.

Sběrné místo pro Strakonice - Ekoporadna při ŠK, Husova 380 (jan.juras@knih-st.cz, 721 658 244).

Ostatní sběrná místa (Blatná, Písek, Plzeň, Rokycany, Praha) a více informací ve [facebookové události](#). -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem a ČSOP zvou dospělé i děti:

Výstavka větvíček na určování

Pokračuje též akce **Paměť strakonických stromů a Nejmilejší knihy** - na pobočce Za Parkem (Husova 380)

Další společné hraní na kantely

Hraní na kantely vyrobené při akcích ŠK, případně i další nástroje. **Neděle 6. 12.** od 18:00 na pobočce Za Parkem ve spolupráci s o. s. Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu **zveme také veřejnost.**

Drobné ozdoby a dárky

Tvořivý podvečer s Janou Lebedovou. Pondělí 7. 12. mezi 17:00 – 19:00 hod. v půjčovně **v Husově ulici** č. 380 (lze přijít kdykoliv **mezi 17. a 19. hodinou**, třeba jen na podívání). Potřeby budou připraveny, ale lépe je přinést i vlastní (papíry, lepidlo, pravítko, nůžky, vlnu...).

Strakonické příběhy XXIV.

Smradlavá robota. K verpánku již pospíchám... Ševcovské řemeslo ve Strakonících od nejstarší doby až do zrušení cechu. Další vyprávění regionálního historika Karla Skalického v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. **Úterý 15. 12.** od 18:00 ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří.

Putování Švédskem po stopách Nilse Holgerssona a divokých husí

Přednáška s promítáním, **Hana a Jiří Šantrůčkovi. Středa 16. 12.,** od 17:00 v promítacím sále strakonického gymnázia.

Přírodovědný výlet

Sobota 19. 12., sraz ve 13:00 na II. hradním nádvoří. Půjdeme na židovský hřbitov, k pískovně, do Sousedovic a okolí. Cestou si budeme povídat o přírodních zahradách a po cestě uvidíme i malou ukázkou. Zpět lze jít pěšky nebo jede vlak z Předních Zborovic (např. v 16:39).

Schůzky přírodovědného kroužku MOP

Sraz **vždy v pátek v 16:00 (mimo 18. 12. a 25. 12.) před hradem u kanceláře CIAO.** Lze chodit i nepravidelně. **4. 12. oslavíme Mikuláše, 11. 12.** půjdeme na chvíli na charitativní **adventní jarmark** do sokolovny (kde se budou prodávat i naše výrobky) a pak do parčíku u nemocnice (nadělovat do krmítka). Další schůzky vynecháme, ale **v úterý 22. 12. ve 13:00 se sejdem u psiho útulku**, navštívíme jeho obyvatele a dáme jim mlsat piškoty.

Na pobočce, na telefonním čísle 380 422 720 nebo na hrdlickova@knih-st.cz bude možnost domluvit případně i další akce, např. procházku spojenou s komentovanou prohlídkou některého ze zajímavých míst, apod. -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Žár pravdy nezhasí

2. 12. – 31. 12., ŠK, vstupní hala. Autorský komiks N. Korbelové a E. Švecové věnovaný 600. výročí upálení Mistra Jana Husa.

Čokoládování

Čtvrtek 3. 12., 15:00, ŠK, oddělení pro děti. Povídání pro děti s promítáním a ochutnávkou.

Život s vášní a čokoládou

Čtvrtek 3. 12., 17:00, ŠK, společenský sál, vstupné 30,- Kč/pro členy AVČ zdarma. Co vlastně víme o pravé poctivé čokoládě? Přednáška s ochutnávkou a možností nákupu. Beseda v rámci cyklu AVČ.

Návštěva Mikuláše s čertem a andělem

Pátek 4. 12., 16:00 – 17:30, ŠK, oddělení pro děti. Budeme se těšit na vaše básničky, písničky a možná i tanečky!

Ochutnejte knihovnu

Sobota 5. 12., 8:00 – 18:00, ŠK, oddělení pro dospělé. Akce k adventním trhům. Nabídka registrace zdarma na 2 měsíce, výtvarné dílny, pásmo animovaných filmů, zdobení perníčků. Více info na www.knih-st.cz.

Kurzy počítačové gramotnosti

Úterý 8. 12., Pro úplné začátečníky: Základy práce s počítačem, 9:00 – 10:30, ŠK, studovna. MS Word, 13:00 - 14:30, ŠK, studovna. Kurzy jsou přednostně pro čtenáře ŠK. Zájemci se musí na kurz přihlašovat osobně, proti vratné kauci 100,- Kč.

Jaroslav Landsinger uvádí...

Pondělí 14. 12., 17:00, ŠK, společenský sál, vstupné 20,- Kč. Zásadní proměny tváře Strakonice – přestavba v 70. letech. Cyklus spolupřádá ŠK s MSP Strakonice.

Tvořivá dílnička pro děti - navrhni si vzorek na čepici a rukavice

Čtvrtek 17. 12., 8:00 - 11:00, ŠK, oddělení pro děti.

Představte se... (Šikovné ruce)

Výzva pro všechny, kteří mají šikovné ruce, malují, tvoří, pečou, vyrábí. Pro všechny, jimž pod rukama vznikají často úžasné a milá dílka, která většinou těší jen rodinu a známé. Knihovna chystá výstavu z výrobků a děl našich šikovných Strakoňáků, sousedů a kolegů. Pokud něco vytváříte, někoho takového znáte nebo máte mezi svými blízkými, kontaktujte prosím do konce ledna 2016 Šmidingerovu knihovnu ve Strakonici. Máme zájem o výrobky nebo i jen o jejich fotografie a obrázky, které by byly vystaveny celý měsíc březen v prostorách knihovny. Moc děkujeme všem, kteří na tuto výzvu zareagují.

Drobné smetí

Rozhovor s prof. Kindlmannem

Obsáhlý rozhovor o šumavské problematice byl zveřejněn na serveru [ekolist](http://ekolist.cz). Přírodovědec prof. RNDr. Pavel Kindlmann, DrSc. zodpovídá dotazy na témata, která už jsme na stránkách rovněž řešili, a věnuje se podrobněji zaměstnanosti na Šumavě. Zajímavý rozhovor naleznete [zde](#). -jj-

Byla zveřejněna zpráva o životním prostředí za rok 2014

Stav životního prostředí v ČR se v posledních letech zlepšuje pomaleji než dříve. Alespoň to tvrdí zpráva vydaná rezortní organizací MŽP CENIA. Více se dočtete [zde](#). -jj-

Literární okno

Když se řekne ježek...

Pamatujete si ještě na článek „Ježek blízko nás“ z [Kompostu č. 12/2012](#)? Byl jím zahájen celý seriál příspěvků tohoto typu, který čítá 28 pokračování (do čísla 3/2015). Na něj bychom chtěli od nynějška volně navázat a ve většině dalších čísel pro vás připravit formou výpisků z literatury (a to z odborných knih a časopisů, ale i

z beletrie) a z vlastních pozorování bližší seznámení s jednotlivými tvory s domovským právem v našem okolí. Některé jsme násilím vytlačili, jiní jsou stále ještě hojní, ale ohrožují je změny přirozeného prostředí, automobilová doprava, nejrůznější chemikálie a další nástrahy.

Nebezpečný může být i obyčejný vyhozený kelímek od svačiny – aniž bychom si to uvědomili, připravujeme jím past někomu, kdo se jej bude snažit důkladně prozkoumat. Například v časopisu „**Naší přírodou**“ č. 5/2015 si můžeme přečíst v kapitole „Když se řekne ježek“ tuto zkušenost: „... V záchranné stanici pro živočichy ve Vlašimi dokonce ošetřovali ježka, který měl v kůži okolo krku zarostlý plastový kroužek... Kdyby ježek nebyl nalezen, umíral by dlouhou a bolestivou smrtí...“ Totéž by čekalo zvíře zamotané v odhozeném kusu provazu, v igelitu, rybářské síti apod. Nebo zvědavce očichávajícího plechovku, pokud by mu v ní uvízla hlava. Autorka článku, **Denisa Mikešová**, varuje i před neopatrným pálením ořezaných větví na zahrádce – pokud je nepřebereme, můžeme přehlédnout nenápadného obyvatele a ublížit mu. Zato několik ponechaných hromádek všeho možného „nepořádku“ způsobí, že pozemek ježky přímo ožije. Totéž se píše i v **metodice ČSOP č. 33 od Zuzany Pokorné (z roku 2005)** – k volnému stažení [zde](#). Jednoduché rady, jak vytvořit ježkům příjemné prostředí, najdete také např. [zde](#). Hodně ježkům pomáhají i podchody pod komunikacemi a plůtky kolem silnic. A naopak malé průchody v plotech mezi zahradami. Pozor ale na díry v pletivu, kde hrozí zaklínění. Pastí mohou být i nezakryté jímky, kanály apod., protože ježek nemá moc dobrý zrak a snadno někam spadne.

Najdeme-li zraněného ježka, poznáme jeho špatný stav nejen podle malátnosti nebo výtoku z nosu, ale i podle nedostatečných obranných reakcí. Takový jedinec patří do záchranné stanice, podobně jako příliš malé mládě na konci podzimu, kdy už

Ježek západní, foto -vh-

kromě toho udělat v dobré vůli i mnoho chyb (jednou z nejobvyklejších je krmení mlékem místo masa, kočičích konzerv, ovesných vloček aj., což může vést až k vážným zdravotním poruchám). Ježek by si neměl příliš zvyknout na člověka nebo na psy, protože by se jich pak přestal bát. Měl by vyzimovat tak, aby hibernace byla úplná (což není splněno při neobvykle mírné nebo kolísavé teplotě okolního prostředí – zvířata se pak během zimy budí a ztrácejí tak drahocennou energii). Měl by být odborně ošetřen veterinářem. Zkrátka, při nalezení hendikepovaného ježka v každém případě kontaktujte záchrannou stanici a řiďte se pokyny, kterých se vám dostane.

Jedinec vyzimovaný v zajetí se vypouští pokud možno na stejném místě, protože tato zvířata nejsou teritoriální a nehrozí tedy žádné tuhé boje s ostatními. Šíření nákazy apod. je také minimální, vzhledem k tomu, že ve stanici je každý jedinec řádně prohlédnut a zbaven parazitů. Je-li nutno zvolit nějaký nový domov, nejlepším prostředím je přírodní zahrada s velkým množstvím úkrytů a zdrojů potravy. Ježek se odmění lovem různých obtížných příživníků ohrožujících úrodu. Během sezóny jich dospělý jedinec sežere až 15 kg!

Když se zmiňuji o tom, jak velkou chuť k jídlu ježci mají, vybavil se mi legrační zážitek kamarádky Ivany Třeštíkové, o němž mi před několika lety napsala. Jeden známý k nim tehdy dal na pár dní do opatrování své domácí kotě, a když se měl vrátit z cest a svého mazlíčka si převzít, kocourek se nedopatřením dostal z domu a hrozilo, že se ztratí. Vynalézavá Iva na něj nastražila bezpečnou past ze staré klece, nalíčila návnadu, rozdělila rodině úkoly... a jak to dopadlo? „*Objevil se statný ježek, velký pomalu jako fotbalový míč, a vstoupil neohroženě do klece...*“ Kotě nakonec přišlo také, zatímco ježek se vrátil do keřů za zahradou a Iva jej ještě mockrát v noci pozorovala, jak s hlasitým mlaskáním polyká své úlovky – a to i obtížné plzáků španělské. **-ah-**

Přírodovědec P. Augustin Kubeš a jeho bádání na Prácheňsku

Vydáme-li se proti proudu času i naší řeky Otavy, setkáme se v nedaleké Sušici a jejím okolí v době před více než sto lety s vynikajícím přírodovědcem, páterem Augustinem Kubešem, který není dnes již skoro vůbec známý. Přitom by si pozornost rozhodně zasloužil. Na jeho zásluhy poukázal už v roce 1919 **Karel Kostermann**, a to

v knize „**Snímky lidí a věcí**“. Vzpomněl na něj jako na člověka velmi přívětivého, skromného a zároveň vzdělaného a pracovitého:

„...Bylo by hanbou pro nás, aby tento muž nedošel náležitého docenění, aby snad dokonce jméno jeho zapadlo v zapomnění. Obral si za předmět svého bádání měkkýše ulitonosné, hlemýždě (šneky), jichž má snad nejúplnější sbírku, která existuje na celém světě, aspoň, pokud se týče druhů evropských a severoasijských těchto živočichů. Odkryl a popsal sám velmi mnoho nových druhů a jméno jeho je známo a na slovo bráno v německých a francouzských odborných knihách a časopisech jako jméno vynikající autority na tomto poli vědeckého bádání. Jen u nás se o něm neví, a proto myslím, že konám svoji povinnost, poukazuji-li na tohoto znamenitého muže, žijícího a pracujícího v tichém, skromném svém ústraní...“

Osud tomu chtěl, že na jakousi nenápadnou zmínku o páteru Kubešovi narazil v jedněch starých novinách můj manžel Ing. Vilém Hrdlička, a protože sám se také velmi rád zabývá měkkýši, hned začal zjišťovat další podrobnosti. Osobnost dávného badatele jej zaujala i lidsky, a tak nelitoval času, prostudoval spoustu archivních materiálů a po dohodě s PhDr. Janem Lhotákem ze sušického Muzea Šumavy připravil pro muzejní sborník na příští rok článek s názvem „**Osobnost pátera Augustina Kubeše v souvislosti s měkkýši Sušicka**“. Jsem ráda, že jsem mohla být u toho, něco málo i pomoci a že jsme se s Vildou dohodli také na uveřejnění základních informací o páteru Kubešovi zde, v našem časopisu:

P. Augustin Kubeš se narodil 1. května 1862 v Kojetíně na Moravě. Byl pokřtěn jménem Johann. Prvním nám známým dokladem z jeho mládí je svolení manželů Kubešových, aby jejich syn vstoupil do řádu kapucínů. Pokud se přidržíme dodatku k velikému „**Ottovu slovníku naučnému**“, zjistíme, že v letech 1891 až 1897 působil jako kvardián kláštera v Sušici. Odtud byl P. Augustin Kubeš přeložen do Kolína, později působil např. v Chrudimi, ale i v Praze. Konec svého života strávil v Opočně a zde 16. července 1924 zemřel.

Poměrně hojně je zpracována činnost P. Augustina Kubeše jako odborníka na blanokřídlý hmyz (Hymenoptera). Základy zájmu této činnosti je možno snad přiřknout jeho známosti a korespondenci s jiným přírododilcem, a to prof. Ladislavem Dudou. P. Augustin Kubeš pro své výsledné práce v oblasti včel a vos použil i sběry z města Sušice, takže již v Sušici působil jako hymenopterolog. V nekrologu, uveřejněném po jeho smrti v novinách, se mimo jiné mluví o jeho unikátní několikatisícové sbírce vos. Nakolik je určování blanokřídlých obtížné, ví asi každý entomolog, který k jejich problematice jen přihlédl.

Pokud jde o činnost na poli malakologickém, práce P. Augustina Kubeše byly zveřejněny v Učitelském sborníku pro kraj Prácheňský „**Měkkýši okolí sušického**“. Zajímavá je např. poznámka, že podle pozorování a zkušeností p. ředitele Hory v Horažďovicích se vyskytují v sušickém okolí již jen stará zvířata perlorodek. A. Kubeš zde uvedl již tehdy možné příčiny úbytku perlorodky v podobě lidské hrabivosti a zhoršené jakosti vody. Zdůraznil také nutnost ochrany hostitelských ryb v období rozmnožování perlorodek. Mnoho odkazů na nálezy P. Augustina Kubeše, a to opět z Prácheňska (ve více než 70 evidovaných druzích, případně varietách měkkýšů), je uvedeno v knize Josefa Uličného „**Měkkýši čeští**“ (1892). Ta je dodnes ceněna jako jedna ze zásadních publikací svého druhu.

Z roku 1892 můžeme také vysledovat článek P. Augustina Kubeše v časopisu Vesmír s názvem „**Nový Planorbis v Čechách**“. Nálezy a jméno P. Augustina Kubeše se objevují i v malakologických pracích 20. století. Např. v jedné z knih našeho předního malakologa Vojena Ložka „**Prodromus českých měkkýšů**“ z roku 1948.

Z roku 1893 máme dostupný údaj z článku „**Měkkýši českého pralesa**“ autora Boh. Kliky zveřejněného v časopisu Vesmír, že při své návštěvě u P. Augustina Kubeše, kterou podnikli v červenci roku 1891, si prohlédli jeho sbírku měkkýšů z nejbližšího okolí Sušice, která čítala 80 druhů. (17) Z drobných náznaků je možno soudit, že malakologická sbírka P. Augustina Kubeše byla předána reálné škole v Sušici. O jejích dalších osudech ale zatím není nic známo.

Ze zdrojů umístěných v muzeu města Sušice se nám podařilo zjistit, že P. Augustin Kubeš zde působil jako ředitel tamního muzea. Jiným jeho počinem bylo fungování v sušickém rybářském spolku. K rybářství se rovněž váže doklad, v němž povoluje zásobování sušické rybní láně čerstvou vodou z pramene „**Kateřinka**“. V souvislosti s čerstvou vodou a chovem lososů je rovněž vzpomínána nádržka zřízená roku 1894 na pozemku kapucínského kláštera, v níž P. Augustin Kubeš choval pstruhy a lososy a na kterou poukazují i současní sušičtí bratři kapucíni. Nádržka dosud existuje a bratři kapucíni o ni pečují. K rybářství a sušické líhni se ve stejných letech váže osoba i jiného předního odborníka, a to prof. Dr. Antonína Friče, který se v chovu lososů v Sušici rovněž velmi angažoval. Karla Klostermanna zaujala chovatelská činnost A. Kubeše natolik, že o ní pojednal velmi podrobně:

P. Augustin Kubeš – neověřené foto, pravděpodobně r. 1884, Řádový archiv kapucínů

„... Měl tam i nádržku, v níž odchovával komáří larvy, jimž krmil potěr pstruhový. V obyčejné, nevelké zděné nádržce na dvoře svého kláštera, která měla ovšem stálý přítok pramenité vody, choval vedle toho siveny... Kdyby je byl prodal, řekněme do českých lázeňských měst, do Mariánských Lázní, do Karlových Varů nebo do Prahy a do Vídně, kamž všude je lze dopravit bez nebezpečí, že by se cestou zkazili, utržil za své siveny 1600 - 2000 korun. Než P. Augustin Kubeš neprodával svých ryb, ba, rozdával je svým četným přátelům a známým. Činil pokusy, jak mi pravil, a až prozkoumá věc důkladně a všestranně, poučí prý venkovský lid, aby mu pomohl k většímu blahobytu, jenž by mu neomylně vzešel z rozumného chovu těchto ryb. Žel, že k tomu nedošlo: pan kvardián byl svými představenými, kdy jsme se toho nejméně nadáli, přeložen ze Sušice do Kolína... Škoda ho velká, byl by snad se stal požehnáním všeho pošumavského kraje!

Jak už bylo řečeno na začátku, P. Augustin Kubeš by si zasloužil ještě i v dnešní době více uznání, a to pro svou příkladnou povahu i pro činnost přírodovědnou, publikační, překladatelskou a v neposlední řadě také osvětovou. Snad se podaří najít další materiály, torza sbírek nebo zmínky od vrstevníků, kteří si osobnosti A. Kubeše cenili.

A ještě drobná poznámka na závěr: Když jsme navštívili v roce 2014 hrob bratří kapucínů v Opočně (kde byl s velkou pravděpodobností pochován i A. Kubeš), první, co nás upoutalo mezi rostlinami, byla krásná páskovka keřová (*Cepaea hortensis*). Na hřbitově byla jediná. Při návštěvě kapucínského kláštera v Sušici jsme našli ten samý druh poblíž nádržky, která je zmiňována v článku. Náhoda? **-ah, vh-**

„...Dnes všechny struny v srdci znějí...“

V [minulém Kompostu](#) jsem napsala o vzpomínkách pana profesora Josefa Kouteckého „Zůstal jsem klukem“ a teď na konci podzimu mi ta knížka přišla na mysl znovu, protože se v ní moc hezky mluví o padajícím listu a o básni z Vrchlického překladu **Rostandova Cyrana z Bergeracu**. Josef Koutecký cituje úryvek, s tím, že je pro něj jedním z příkladů nejkrásnější češtiny:

*Jak překrásný je pád
listu, jenž dovedl všechnu svou krásu dát
do cesty poslední od větve k šedé zemi.
Ač ví, že musí shnít, přec zatěžko mu není
prolétnout s grácií ten prostor plný ticha
tak lehce jako pták, jak vůně, jež se dýchá.*

A protože už je prosinec, připojuji i báseň, kterou **Jaroslav Vrchlický** oslavil Vánoce. Čas od času se objeví úryvek z ní někde na internetu nebo na pohlednici, a tak je vidět, že se na ni nezapomnělo:

*Hlas zvonů táhne nad závějí,
kdes v dálce tiše zaniká;
dnes všechny struny v srdci znějí,
neb mladost se jich dotýká...*

Foto -vh-

rodovědce pátera Augustina Kubeše (o kterém podrobně píšeme na str. 13) a **spisovatele Jindřicha Šimona Baara**. Narazili jsme na ně v Národním archivu v Praze a máme dovoleno se o ně podělit. J. Š. Baar si dopisoval s mnoha lidmi a nijak moc nás nepřekvapilo, že se přátelil i s A. Kubešem, s nímž měl podobnou povahu i zájmy – např. obdiv k životu včel.

Bohužel, oběma v té době (v roce 1922) zbýval už jen krátký čas. A. Kubeš zemřel v roce 1924, J. Š. Baar o rok později - 24. 10. 1925. Ani jsem nepozorovala, že by se o tomto kulatém výročí letos na podzim někde podrobně psalo nebo mluvilo. Přitom ve své době patřil k nejvýznamnějším osobnostem české kulturní scény. Jeho současníci si jej velmi cenili i jako přítele a např. Josef Hais Týnecký rád vzpomínal na veselé chvíle při vyprávění příběhů z Chodska a na přátelskou atmosféru těchto setkání: „... Ve svém životě cítil jsem se zcela klidný a řekl bych: citově a myšlenkově bezpečně v přítomnosti pouze tří podivuhodných, filosoficky vyrovnaných, moudrých mužů. Ignáta Herrmanna, F. X. Svobody a J. Š. Baara...“

Já sama jsem si na svého oblíbeného spisovatele při jeho výročí vzpomněla, a také na to, jak byl z psaní a jiných užitečných prací unavený. Chtěl svým dílem zaznamenat osudy svých krajanů z Chodska, jejich moudrost, humor, pověsti... Přiblížit jejich dobrý způsob hospodaření na usedlostech zděděných po předcích a „zahrát píseň o lásce k této tvrdé, kamenité zemi“. Ve svém posledním dopisu přátelům si posteskl, jak touží po oddechu. O zimních svátcích by si jej byl jistě dopřál, protože byl dobrým knězem – a tiché soustředění na vánoční poselství, které očekával od svých farníků, prožíval každý rok i on sám... **-ah-**

Jiří Hanzelka: „O toleranci“

Některé knížky člověka překvapí, v jiných si spíš jen ověří (rád) něco, co si předem dovedl představit. Jiří Hanzelka (1920 – 2003) a Miroslav Zikmund (nar. 1919) patří k mým oblíbeným dvojicím, leccos o nich vím, a tak jsem tak nějak věděla předem, co v knížce o toleranci bude. A říkala jsem si, že málokdo může na tohle téma, které je čím dál tím aktuálnější, psát tak zasvěceně – přece H + Z projeli celý svět (více než 100 000 km), nastudovali hory materiálů a pak to všechno porovnali se skutečností, mluvili se stovkami dalších lidí v cizině i u nás, ve svojí píli a důkladnosti všechno důležité zaznamenali a mohli si kdykoliv znovu v paměti osvěžit... Pracovali ve dvojici, což má velké přednosti, a zároveň je to náročné právě z hlediska projevované tolerance... A hlavně: vstřícné a korektní chování jim bylo vždycky vlastní a neodmyslitelně k nim patří. Je to poznat ze slohu jejich knížek i z jejich vystupování na veřejnosti. Není tedy divu, že se v knížce Jiřího Hanzelky „**O toleranci**“ dočteme například tento citát z díla Karla Čapka:

„... Tam, kde skřípe a vrže řeč, skřípe a haraší něco v hlubokém bytí lidu; každá nechutnost a jalovost řeči, každá fráze a ošumělost je symptomem něčeho zkaženého v kolektivním životě. Myšlenky jsou naše, ale řeč patří národu. Každá korupce jazyka porušuje národní vědomí...“

Jiří Hanzelka k tomu dodává: *„...K jazyku, kterým jsme hovořili a psali před půl stoletím, se už vývoj nevrátí, ale po spirále se zase dojde k potřebě bohatosti jazyka... Protože pocit ošklivosti nad demolicí jazyka je tak intenzivní, že mi nezbyvá nic jiného než optimismus. Záleží na tom, zda a kdy se do deního života vrátí vkus...“* A také: *„...Zdá se mi, že věci tak nesourodé jako manželská hádka, bomby v irském Ulsteru, pogrom v Haliči a války místní i světové mají společného jmenovatele: nedostatek tolerance... Přibývá lidí, kteří mají vědomou potřebu tolerance? Zabývali jsme se dost mírou žádoucí tolerance a jejími mezemi, za nimiž se tolerance mění v dálnici pro násilníky?... Myslím, že každé lidské společenství má právo – a dokonce povinnost – chránit životy svých členů. A nemá právo tolerovat jejich ohrožování... Mám pocit, že humanistické snažení nás staví před volbu: koho chránit? Zločince, nebo jeho potencionální oběť? Obojí nelze, jedno vylučuje druhé. Musíme mít odvahu zvolit, protože zvolit musíme, nemáme-li připravit o život další nevinné lidi... Nejde o to, aby rostla tolerance bez výběru, ale abychom uvažovali, kde smíme být tolerantní, kde musíme být tolerantní, a kde tolerance musí skončit. Jde přece o základní obranu života na zemi. Ta by měla být rozhodujícím kritériem...“*

H + Z pobývali v jednotlivých zemích vždy jen několik týdnů, nanejvýš měsíců. Nemohli tedy pozorovat brutalizaci vztahů na vlastní oči, protože je to proces dlouhodobý a navíc nebezpečně nenápadný. Po letech ale už mohli srovnávat. Například: *„...Cejlon, dnešní Srí Lanka, byl pro nás vzorem vlídné a pohostinné země... A na konci toho nenápadného procesu, zhoubnějšího než nádor, se přirozená lidská touha po klidu a bezpečí rozbíjí o vybičovaný fanatismus... Fanatismus vždycky vyřazuje rozum i prostou lidskou soudnost, likviduje toleranci a zapřáhne do dění slepé pudy. Kocovina z poznání po katastrofě si vynutí oddechový čas, než naroste nová generace důvěřivců. Zatím se dětem naloží pod stromeček tanky a samopaly z umělé hmoty, ať si zvykají...“*

Jako asi všechno, co má za něco stát, i tolerance je záležitostí dlouhodobého a trpělivého úsilí:

Chci říci, že tolerance, slušnost a opravdovost se nedá vyučovat jako školní předmět, nedá se zkoušet a známkovat. Dá se jen převzít a přijmout jako životní krédo... Jestliže je špičkový politik arogantní a netolerantní, časem začne být taková i celá společnost. A v zemi, kde je podstatný díl moci v rukou tolerantních politiků, přibývá tolerance a lidé si nejen naslouchají, ale také se slyší. A začnou chápat, že konfrontace přesně formulovaných a důsledně obhajovaných myšlenek neznamená nevyhnutelně konfrontaci lidí. Názorový protivník nemusí být nepřítelem...“

V jiné knížce („**Život snů a skutečnosti**“) hovoří J. Hanzelka o své spolupráci s M. Zikmundem:

„... Největší spory byly nad texty. Jeden z nás psal soustavně pro rozhlas, druhý pro noviny. Pak jsme si ty texty vzájemně vyměnili - a začaly spory. Nad textem, nad obsahem, nad formulací. A ty spory byly někdy nekonečné. Uvědomili jsme si, že nás stojí spousta času, kterého nemáme dost. A tak jsme si vymysleli takovýhle způsob: když jsem četl Mirkův text, tak kdekoli jsem měl nějakou námitku, byl jsem povinen navrhnout variantu. A třeba druhou, třetí. Mirek měl možnost vybrat si z těch variant. Přijmout je, nebo nepřijmout. Dá se říci, že tak v 95 % případů jsme oba, Mirek i já, návrhy toho druhého přijímali. Bylo to konkrétní, bylo možno srovnat. A samozřejmě, oba jsme se nutili, aby ten návrh varianty byl přesvědčivě lepší než to, co se nám nelíbilo v textu toho druhého. Ukázalo se, že to znamená dost citelné zlepšení v práci. A nakonec jsme si na to zvykli a přijali jsme to jako obecně platný zákon spolupráce. Vyplatilo se to...“

Jaromír Slomek, který na obou knihách spolupracoval, hovoří o Jiřím Hanzelkovi jako

Kresba Zdeňka Řezníčková

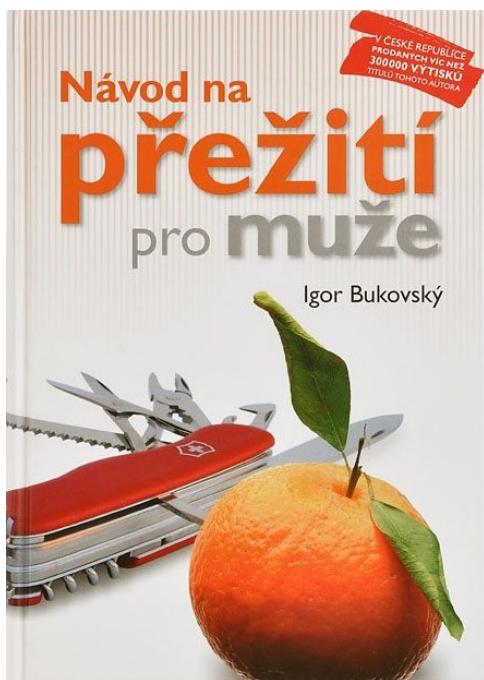

o člověku proslaveném, ba legendárním, a zároveň skromném, hluboce soustředěném na daný úkol. K dobrému pocitu ze setkávání s někým takovým by stačilo už to samo, ale bylo toho ještě více, čím dovedl druhé potěšit: „... A zažil jsem i chvíle smíchu s vtipným vypravěčem, příjemným společníkem, vzorným hostitelem...“ Co více se hodí ke slovům o toleranci než tato charakteristika? **-ah-**

Zdraví a strava

„Návod na přežití pro muže“

I když mě "survival" tematika hodně baví, kniha, kterou se vám budu snažit doporučit, není o rozdělávání ohně bez sirek ani o stavbě přístřešků z jedné celt. Je to možná další z řady knih o zdravém životním stylu, přesto je informacemi podstatnými pro přežití (myšleno spíše pro dlouhý a kvalitní život) nabitá od začátku do konce. Zároveň má taková specifika, že ji stojí za to vyzdvihnout mezi ostatními. Autorem knihy je slovenský lékař, člen Americké dietetické asociace a Britské společnosti pro výživu, MUDr. Igor Bukovský, PhD., který je mi blízký nejen podobným pohledem na otázky životního stylu a výživy, ale také odlehčenou a poutavou formou psaného i mluveného projevu. Kromě jeho knižní tvorby mě např. velmi zaujala přednáška zaměřená na hubnutí (viz [zde](#)).

Návod přežití pro muže je velmi vtipně pojatý exkurz do anatomie, fyziologie a výživy člověka se zaměřením na typicky mužské záležitosti. A tím vůbec není myšleno stereotypní postavení mužů ve společnosti, které by dráždilo genderově citlivější jedince. Jedná se zejména o rozdíly, které si dobrovolně nevybíráme - tedy vlastnictví prostaty nebo převahu mužských hormonů. Autor z pozice lékaře odborně vysvětluje a z pozice chlapa srozumitelně a s nadsázkou radí. Naléhavost informací je osobitým způsobem posilována trefným a mnohdy neuvěřitelným přirovnáním.

"Isem si jist, že kdybyste věděl, že právě dnes - proto, že jste svoji imunitu knokautoval dvojitým vepřovým řízkem, klobásou, bramborovým salátem, pěti zákusky, litrem vína a 25 cigaretami - dostanete rakovinu, velmi rád byste přežil ten dnešek bez řízku i klobásy, bez bramborového salátu a zákusků, bez vína a dokonce bez cigaret. Ale to všechno se může stát i zítra..."

"Klapka! Akce! Vypil jste láhev coly, za chvíli hladina cukru v krvi (glykemie) stoupá, to registruje pankreas a „pošle“ do krevního oběhu pořádnou dávku inzulínu. Inzulín bloudí tělem a zkouší zapadnout na svoje místo v membráně buněk, ale tyto receptory nefungují - mají najednou jiný tvar a inzulín tam „nepasuje“. Stěna se neotevře a cukr nemůže vstoupit do buňky... Indy krouť hlavou. Pankreas též..."

Přesto, že kniha obsahuje z velké části podrobný popis hříšných návyků, ke každému z nich nabízí elegantní řešení. A to z ní právem dělá plnohodnotnou příručku. Řešení samozřejmě mnohdy není jednoduché a vyžaduje tvůrčí spoluúčast "trosečníka". Pokud ale budeme předpokládat, že většina z těch, kteří si tuto knihu přečtou, nehledají výmluvy ani neexistující zázračné zkratky k úspěchu, je pro ně výborným teoretickým podkladem. Zbytek už je na nich. I když jsou probíraná témata závažná, text si po celou dobu udržuje zdravě pozitivní nadhled. K tomu přispívá i prokládání anketami s okruhem známých mužských osobností, ve kterých nejsou zakrývány ani běžné "mužské" neřesti stojící právě tváří v tvář probíraným zdravým návykům. Sám autor vystihuje v anketní otázce na přebalu knihy pohled na základní tázání:

"Kdy je muž úspěšný? Když usíná spokojený a probouzí se nedočkavý."

A pokud by se ženské části okruhu čtenářů zdálo, že tato recenze není určená pro ně, vyvedu je z omylu. Jednak si mohou bez ostychu knihu také přečíst (možná se z ní dozvědí něco, co o svých protějšcích dosud nevěděly nebo to, co jim může leccos pomoci vysvětlit). Jednak vyšla kniha i pro ně samotné - nazvaná jak jinak než "[Návod na přežití pro ženy](#)". Ta se samozřejmě více zaměřuje na specifika ženského života. A kdybyste toho ještě měli(y) málo, můžete sáhnout po třetí publikaci z této minisérie - "[Návod na přežití pro bejby](#)". **-jj-**

Česká kuchyně

Plněné jáhlové knedlíky

Ingredience: jáhly, celozrnná špaldová (nebo pšeničná) mouka, cibule, uzené tofu (alter. tempeh), lahůdkové droždí, sójová omáčka, rostlinný olej, sůl, pepř

Postup přípravy: Připravíme si náplň do knedlíků, kterou necháme zchladnout: na oleji orestujeme cibulku, přidáme nastrouhané tofu, případně tempeh, osolíme, opepří-

me a podlijeme malým množstvím vody. Chvilu dusíme, poté přidáme několik lžic sójové omáčky a stejné množství lahůdkového droždí. Dobře rozmícháme, zbývající vodu necháme vyvařit.

Těsto na knedlíky připravíme z doměkka uvařených (až mírně rozvařených) osolených jahel a přibližně stejného množství špaldové mouky. Těsto dobře propracujeme rukama, rozkrájíme na stejné kousky, mačkáme placky a plníme vychladlou směsí. Vaříme v osolené vodě cca 10 min. (knedlíky by měly vyplavat).

Karamelizované červené zelí

Ingredience: menší hlávka červeného zelí, cibule, hnědý cukr (cca 4 lžíce), sůl (půl lžičky), rostlinný olej

Postup přípravy: Cibuli pokrájenou nadrobno orestujeme na malém množství oleje. Přidáme cukr a za stálého míchání necháme zkaramelizovat. Zalijeme menším množstvím vody. Přidáme nakrouhané červené zelí, osolíme a dusíme do změknutí. Přebytkovou vodu zahustíme přidáním nadrobno nastrouhané brambory.

Špaldové buchtičky (plech)

Ingredience: celozrnná špaldová mouka (2 šálky), celozrnná hladká pšeničná mouka (šálek), hladká kukuřičná mouka (šálek), rostlinné mléko (1 a 1/2 šálku), rostlinný olej (1/3 šálku), hnědý cukr (4 – 6 lžic), sůl, čerstvé droždí (cca 40 g)

Postup přípravy: Smícháme mouky, cukr a rozdrobené droždí, nepatrně osolíme. Přilijeme rostlinné mléko a olej a vypracujeme vláčné těsto. Válíme kuličky, které klademe na olejem vymazaný plech těsně k sobě. Přikryjeme utěrkou a necháme hodinu v teple kynout. Pečeme na 180 °C 15 – 20 min. -jj-

Foto Andrea Sedláčková

Vánoční recepty bez živočišných přísad

Datlové perníčky

Ingredience: 4 lžíce datlového sirupu, 2 lžíce kukuřičného sirupu, 22 dkg třtinového cukru (rozmixovat na prach), 10 dkg rostlinného tuku (Alsan apod.), 3 lžíce drceného lněného semena (smíchané s horkou vodou a nabobtnalé), 1 a 1/2 lžíce perníkového koření (čerstvě podrcený hřebíček, skořice, badyán), 55 dkg celozrnné pšeničné mouky, 1 lžíce sody

Postup přípravy: V tuku rozpustíme sirupy a cukr. Přidáme lněná „vajíčka“, perníkové koření a rozmícháme. Na konec prosijeme mouku a sodu. Zabalíme do fólie nebo igelitového pytlíku a necháme v lednici den nebo i dva odpočinout. Poté vyvalujeme na vale plát tenký zhruba 2 - 3 mm, vykrajujeme formičkami různé tvary a pečeme ve vyhřáté troubě 150 °C do zružovění. Po upečení můžeme potřít vodou rozmíchanou s agáve sirupem.

Linecké cukroví

Ingredience: 90 g třtinového cukru (rozmixovat na prach), 160 g rostlinného tuku (Alsan apod.), 2 lžíce kukuřičného škrobu, 250 g celozrnné pšeničné mouky, kůra z jednoho citronu, šťáva z jednoho citronu, 1/2 vanilkového lusku

Postup přípravy: V rozpuštěném tuku rozmícháme cukr, kukuřičný škrob, kůru a šťávu z citronu a vanilková semínka. Poté prosijeme mouku a zpracujeme těsto, které necháme odpočinout ve fólii v lednici minimálně 2 hodiny (klidně i přes noc). Pokud by se těsto rozpadávalo, před vyvalováním ještě zapracujeme trochu tuku. S těstem by se mělo lehce pracovat. Vyvalujeme plát cca 2 mm silný a vykrajujeme tvary. Nezapomeneme vždy v horním tvaru vypíchnout menší tvar, aby po namazání prosvítala marmeláda. Pečeme při 150 °C do růžova. Po vychladnutí slepujeme rybízovou nebo trnkovo-jablečnou marmeládou a pocukrujeme. Uchovááme v dóze s těsným víkem.

Kokosky

Ingredience: 100 ml cizrnové vody (slitý nálev z konzervované nebo doma vařené cizrny), 150 g moučkového cukru, lžíce xantanu (můžeme nahradit lžící kukuřičného škrobu), 100 g - 150 g kokosu

Postup přípravy: Doma uvařenou vodu z cizrny přecedíme přes síto a zbavíme se tak případných nečistot (slupek atd.). Ručním šlehačem vyšleháme do pěny. Když je pěna hutná (trvá tak 5 - 10 min. v závislosti na výkonnosti šlehače), přidáme cukr. Opět šleháme, až je hmota tuhá. Aby se nám kokosky při pečení neroztekly, přidáme xantan (nebo kukuřičný škrob). Opět zašleháme. Nakonec vmícháme kokos tak, aby vzniklo hutné těsto, které se ale dá protlačit cukrářským sáčkem. Plníme do sáčku a tvarujeme na papírem vyložený plech. Dle velikosti pak pečeme dorůžova při 130 °C. Pokud si nejsme jistí dobou pečení, zkusíme kokosku na plechu lehce zmáčknout - měla by být tuhá a neměla by se zploštit. Po vychladnutí přendáme do vzduchotěsné nádoby.

Vegnogg - vanilkový likér („veganský vaječňák“)

Ingredience: 500 ml rostlinného vanilkového mléka Joya,

250 ml sójové smetany, 1 vanilkový pudink, 2 lžičky kukuřičného škrobu, 1 vanilkový lusk, 1/4 lžičky kurkumy, na špičku nože skořice, 5 lžičky třtinového cukru (nebo dle chuti), 3 velké panáky tuzemského rumu

Postup přípravy: Do mléka vyškrabeme vanilkový lusk. Prázdné lusky dáme do mléka a svařujeme. Ve smetaně rozmícháme pudink se škrobem, kurkumou, skořicí a cukrem. Přimícháme do horkého mléka a vytvoříme pudink. Vylovíme vanilkové lusky (pokud se rozhodneme je kvůli chuti ponechat, pozor při nalévání). Nakonec vmícháme rum - již nevaříme, alkohol by se nám vypařil. Přelijeme do horkou vodou vypláchnutých láhví, zazátkujeme a necháme v chladu uležet. **Andrea Sedláčková**

Sedláčková

Závěrem

Výhled do roku 2016

Čtvrtý ročník Kompostu se chýlí ke konci a s ním i celá počáteční etapa naší práce nad ním, protože do budoucna jsme si domluvili několik podstatných změn. Je to dáno tím, že se při strakonické Základní organizaci ČSOP k naší velké radosti zformovala skupinka mladých lidí a chtěli bychom se od Nového roku zaměřit především na ně a na jejich vrstevníky. Početných příznivců z řad střední a starší generace si samozřejmě vážíme dál a jejich dosavadní kladné ohlasy na naše články máme na paměti, budeme se tedy snažit to vše patřičně skloubit.

Vzpomínkou na p. Augustina Kubeše (na str. 13) zakončíme oblíbený miniseriál o zajímavých regionálních osobnostech, ale tu a tam se k němu budeme ještě vracet, a to jak s příspěvky kmenových autorů Kompostu, tak s těmi, které nám přijdou od vás, čtenářů. Zároveň uберeme na připomínání různých výročí, na reakcích na aktuální dění v oblasti kultury a umění a budeme se více a konkrétněji věnovat těm obyvatelům Strakonicka a okolí, jejichž ochranou se zabýváme: ježkům, zajícům, mravencům, včelám... zkrátka těm, kdo v naší krajině žijí s námi a musí se nám přizpůsobovat, zatímco z naší strany se jim často vrací jen nevděk a nezájem. Vycházíme z toho, že čím více budeme vědět o jejich zvyklostech a potřebách, tím lépe...

Další změnou bude např. to, že místo „Jedlého Kompostu“ zavedeme rubriku „Strava a zdraví“ a budeme se kromě oblíbených receptů věnovat i širším souvislostem zdravého životního stylu. Přibude také reportů z činnosti pobočky Za Parkem a Ekoporadny ŠK a zpráv o tom, co jsme se užitečného dověděli na akcích jiných organizátorů. Naše poznámky si budete moci číst buď přímo v časopisu, nebo odkážeme na www.csop-strakonice.net. Přivítáme samozřejmě příspěvky tohoto druhu i od vás a stejně tak vaše nejrůznější postřehy, tipy, úvahy... a vůbec vše, s čím budete mít chuť se k nám v „kompostování“ připojit. **-ah-**

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková, Vilém Hrdlička, Jiří Pykal, Zbyněk Vlček, Eva Legátová, Eva Krajčová, Andrea Sedláčková

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Alena Hrdličková

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2015

Ing. Jan Juráš **-jj-**

Ekoporadna při ŠK, Inf. centrum NO, Husova 380

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Mgr. Alena Hrdličková **-ah-**

Pobočka ŠK Za Parkem, Husova 380

Po a Čt: 13:00 - 18:00, St: 8:00 - 12:00 (otevírací doba půjčovny pro děti a dospělé)

tel.: 380 422 720

E-mail: alena.hrdlickova@knih-st.cz

Ing. Vilém Hrdlička **-vh-**

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: v.hrdlicka93@gmail.com

